

Działania nauczyciela powinny koncentrować się na odkrywaniu wartości w dziele literackim

Dobro, piękno, prawda w dziełach Norwida i Jana Pawła II

Wioletta Żórawska

Poznanie twórczości Cypriana Norwida w gimnazjum i liceum ma niewątpliwie wpływ na kształtowanie świata wartości młodych ludzi. Takie było doświadczenie polskiej szkoły w dwudziestoleciu międzywojennym. Tak może być i obecnie. Zadaniem nauczyciela polonisty jest wskazanie właściwego tekstu i pokierowanie pracą nad lekturą tak, aby stanowiła przeżycie, do którego się wraca i z którego czerpie w różnych okresach życia.

Zamiłowanie do literatury polskiej

W Gimnazjum im. Marcina Wadowity Karol Wojtyła odkrył w sobie zamiłowanie do literatury polskiej, do poezji romantycznej – do Słowackiego, a zwłaszcza do Norwida. Świadectwo odbioru twórczości tego autora dał papież w 2001 roku podczas spotkania w Watykanie z delegacją przybyłą z urną z ziemią ze zbiorowego grobu, w którym został pochowany Norwid. Ziemia poświęcona przez Ojca Świętego trafiła do Krypty Wieszczów na Wawelu. Wtedy papież powiedział: „Chciałem rzetelnie spłacić mój osobisty dług wdzięczności dla poety, z którego dziełem łączy mnie bliska, duchowa zażyłość, datująca się od lat gimnazjalnych” (*Norwid bezdomny*, W 180. rocznicę urodzin poety, red. J. Kopiczki, Warszawa 2002, s. 10–12).

Profesor Irena Sławińska podzieliła się wspomnieniami o interesujących zajęciach w gimnazjum poświęconych twórczości autora *Czarnych kwiatów*. Poeta był obecny w programie szkolnym Gimnazjum im. Elizy Orzeszkowej w Wilnie o profilu humanistycznym. Profesor Sławińska ukończyła to gimnazjum, zdając maturę w 1930 roku. Przyznaje, iż wtedy zainteresowała się prozą poetką Norwida i krótkimi, aforystycznymi utworami poety.

Rozbudzić wśród młodzieży zamiłowanie do literatury na etapie kształcenia gimnazjalnego i licealnego to nie lada wyzwanie dla nauczycieli polonistów i wychowawców. Działania nauczyciela

Arkadiusz Janiszewski: III nagroda w konkursie fotograficznym pod hasłem: „Obraz słowa Cypriana Norwida i bł. Papieża Jana Pawła II”

powinny koncentrować się na odkrywaniu wartości uobecniionych w dziele, cenionych i realizowanych w życiu. Potrzeba pracy nad kształceniem aksjologicznym zapisana została w Podstawie programowej, gdzie zwraca się uwagę na rozwój osobowościowy wychowanków.

Wartości w utworach Norwida i w przekazie Jana Pawła II

Wśród wartości wpisanych w różne utwory Cypriana Kamila Norwida do najważniejszych należą: Bóg, człowiek,

prawda, miłość, wolność, dobro, piękno, ojczyzna, praca. Poszukując uzasadnienia do takiego zestawu wartości, wystarczy sięgnąć do badań nad językiem poety, w których otrzymamy informacje m.in. o częstotliwości użyciu poszczególnych nazw w całej twórczości autora *Promethidiona*, a także o ich znaczeniach.

W badaniach nad językiem Norwida prowadzonych przez Pracownię Słownika Języka Cypriana Norwida w Warszawie, które dotychczas zostały opublikowane w pięciu tomach, znajdziemy najważniejsze kategorie pojęć Norwidowskich. Warto odnotować, że tom piąty *Chrześcijaństwo w pismach Cypriana Norwida* pod red. A. Kadyjewskiej, T. Korpysza, J. Puzyniny (Warszawa 2000) został dedykowany Ojcu Świętemu i wręczony podczas spotkania z delegacją naukowców w 2001 roku ogłoszonym Rokiem Norwidowskim.

Jesteśmy spadkobiercami Cypriana Norwida i Jana Pawła II

We współczesnej szkole na poziomie gimnazjum polonista może podjąć z uczniami analizę wybranych utworów lub omówić niektóre z nich we fragmentach w zależności od poziomu zespołu klasowego i zainteresowań uczniów. Uczniom należy wskazać utwory i podjąć ich interpretację podczas lekcji języka polskiego w kontekście aksjologiczno-egzystencjalnym. Nowoczesne metodyczne rozwiązania podpowiada publikacja *Cyprian Norwid w nowej szkole* (red. R. Doktor, Lublin 2004). Znalazły się tam scenariusze godzin języka polskiego dla gimnazjalistów i licealistów, propozycje kon-

tekstów literatury współczesnej, komentarze metodyczne, materiały do lekcji, propozycje zadań domowych.

Pomocny zestaw scenariuszy lekcji wychowawczych na temat „papieskiego programu nauczania” dla licealistów zawiera publikacja Zdzisława Struzika *Program wychowawczy oparty na wartościach. Według nauczania Jana Pawła II* (Warszawa 2010). Proponuje się tu wychowanie do wartości jako cel wychowania. W tej propozycji programowej wymienia się wartości z zachowaniem następującej hierarchii: miłość, dobro, sprawiedliwość, piękno.

Warto poddać analizie fragmenty dzieł Norwida, które wielokrotnie wykorzystywał w homiliach Ojciec Święty, jak odczytywał teksty Norwida, w jaki sposób odnosił je do aktualnej sytuacji społeczno-politycznej w przemówieniach do rodaków podczas pielgrzymek.

Poszukiwanie odpowiedzi na tak postawione pytania oraz próba opisu i oceny sposobu odczytywania wielkiego poety i myśliciela przez wielkiego człowieka może okazać się działaniem inspirującym młodzież do bliższego zainteresowania się twórczością autora *Vade-mecum* i przekazem Ojca Świętego. Odpowiedni do realizacji zadań na podstawie cytatów z utworów Norwida i wypowiedzi papieża jest projekt edukacyjny *Jesteśmy spadkobiercami dziedzictwa Cypriana Norwida i Papieża Jana Pawła II*. Działania podjęte w ramach projektu realizowane są na kilku przedmiotach nauczania: język polski, sztuka, informatyka, religia w różnych zespołach klasowych.

Spopularyzowane wielokrotnie przytaczanie słowa Norwida „Ojczyzna to wielki zbiorowy obowiązek” są dobrym tematem do dyskusji na lekcji języka polskiego. Taką lekcję może przygotować wyznaczona grupa uczniów i być odpowiedzialna za jej przebieg. W centrum zainteresowania trzeba postawić pojęcie „ojczyzna” i odpowiedzieć na pytanie: „Czym dla ciebie jest dziś ojczyzna?”. Odpowiedziami mogą być dokończenia zdań rozdanych uczniom w kartach pracy: „Ojczyzna to...”. Druga grupa uczniów poszukuje odpowiedzi na pytanie: „Jak pojmowali ojczyznę Polacy różnych

pokoleń? Jakie przykłady realizacji obowiązków wobec ojczyzny odnotowane zostały w literaturze, sztuce?”. Jednym z przykładów jest wypowiedź papieża z czerwca 1983 roku podczas pielgrzymki do Polski. W sytuacji trwającego w Polsce stanu wojennego papież powiedział: „Temu, co jest słusznym łaknieniem i pragnieniem sprawiedliwości w życiu naszego Narodu, trzeba odpowiedzieć w taki sposób, ażeby cały Naród odzyskał wzajemne zaufanie. Nie można tego niszczyć ani tłumić, nie można tego zaniedbać, bo jak mówi nasz Poeta: Ojczyzna jest to wielki, zbiorowy Obowiązek”.

Uczniowie wybierają najbardziej opowiadającą ich myśleniu o ojczyźnie definicję i uzasadniają wybór. Inna grupa wykonuje mapę myśli ze słowem „ojczyzna” i prezentuje ją podczas lekcji.

Obraz słowa Cypriana Norwida i Jana Pawła II

Instytut Jana Pawła II w Warszawie objął patronatem projekt edukacyjny „Norwid w naszym gimnazjum 2001 – 2011”. Służył on nie tylko podsumowaniu dziesięciolecia pracy wokół Cypriana Norwida w Gimnazjum w Bielsku (od 2004 roku Norwid jest patronem naszej szkoły). Głównym celem projektu jest wdrażanie uczniów do świadomego odbioru dzieł kultury oraz podejmowanie przez gimnazjalistów własnych działań twórczych. 23 maja, w miesiącu beatyfikacji Jana Pawła II, w dniu 128. rocznicy śmierci poety, patrona gimnazjum, z tej okazji odbyła się uroczystość. Młodzież uczestniczyła w międzyszkolnym konkursie fotograficznym związanym ze słowem Norwida i Jana Pawła II.

Przez dziesięć lat realizacji projektu w naszym gimnazjum podjęto działanie edukacyjne zmierzające do włączenia młodzieży w przeżywanie doniosłego wydarzenia w historii powszechnej połączonej z lokalnym jubileuszem – obchodami 10-lecia pracy wokół patrona. 23 maja odprawiona została Msza św. dziękczynna za beatyfikację Ojca Świętego oraz za duszę Cypriana Kamila Norwida w kościele parafialnym pw. św. Jana Chrzciciela w Bielsku. Mszę celebrował ks. Roman Bagiński, dyrektor Wydziału

Duszpasterskiego Kurii Biskupiej w Płocku. Kazanie poświęcone związkom Norwida i Jana Pawła II wygłosił ks. Józef Różański z bielskiej parafii.

W uroczystości uczestniczyli zaproszeni goście: Piotr Zgorzelski, starosta płocki, Józef Rozkosz, wójt gminy Bielsk, Alojzy Balcerzak, artysta malarz. Przygotowana została wystawa „Norwid w naszym gimnazjum 2001 – 2011”, która dokumentowała działania edukacyjne i osiągnięcia uczniów w czasie ostatniej dekady. Zaprezentowano na niej m.in. konkursowe prace fotograficzne uczniów. Uczniowie Gimnazjum im. Cypriana Norwida w Bielsku i prof. Jerzego Kondrackiego w Łącku wykonywali fotografie do słów Norwida z uwzględnieniem wypowiedzi Jana Pawła II. Hasło konkursowe brzmiało „Obraz słowa Cypriana Norwida i bł. Papieża Jana Pawła II”.

Regulamin konkursu zakładał wykonanie od jednej do trzech fotografii, która miała stanowić obraz słów występujących w następujących ośmiu zestawach konkursowych: Wędrowni, Ojczyzna, O sztuce, Praca i religijność, Piękno, Piękno – praca – zmartwychwstanie, Piękno a dobro, Powołanie człowieka. Największym zainteresowaniem wśród uczestników konkursu cieszył się zestaw Piękno.

Komisja w składzie: przewodnicząca Anna Strzelczak (studio fotografii), członkowie: Danuta Rychlewska (Towarzystwo Naukowe Płockie), polonistka i miłośnik fotografii, Leszek Skierski, prezes Płockiego Koła Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, Wioletta Żórawska, koordynator konkursu, sekretarz (Gimnazjum im. Cypriana Norwida w Bielsku), ogłosiła następujący werdykt: I miejsce zajęła Martyna Leńska z Gimnazjum im. Cypriana Norwida w Bielsku, II miejsce – Alicja Kamińska z Gimnazjum im. Cypriana Norwida w Bielsku, III miejsce – Arkadiusz Janiszewski i Dawid Panczenko z Gimnazjum w Łącku. Wyróżniono prace Aleksandry Białoskórskiej z Gimnazjum w Bielsku, Huberta Jakowskiego z Gimnazjum w Łącku, Laury Lipińskiej z Gimnazjum w Łącku i Dawida Panczenko z Gimnazjum w Łącku. ■